

Det digitale bok-Norge

10.02.16

Oppsummering

- Det er en jevn, men langsom økning i lesningen av e-bøker.
- E-bøker på norsk vinner markedsandeler, men ved seneste måling er lesing på fremmedspråk fortsatt større.
- De fleste e-boklesere leser også papirbøker.
- I underkant av halvparten av e-bokleserne kjøpte den siste e-boka de leste.
- Nesten 9.500 titler fra 110 ulike forlag er tilgjengelig, og bøkene kan kjøpes i mer enn ti nettbokhandlere, to strømmetjenester og en rekke bokapplikasjoner.
- Bibliotekene har tilgang til 4.300 titler og får tilgang til flere på forespørsel. Utlån av e-bøker er klart høyere enn salg av e-bøker.
- I bokylla.no er mer enn 200.000 titler tilgjengelige.
- Omsetningen av e-bøker økte med vel 30 % i 2015.
- E-bøkene prises i snitt 44 % lavere enn papirboka. Men mva-påslaget innebærer at forbrukeren bare får en prisreduksjon på 30 %.
- Det er en økning i salg og strømming av lydbøker.
- Internasjonal oversikt viser en stagnasjon i e-boksalget i det engelskspråklige markedet, og en vekst i andre land (som i Norge).

Lesing av e-bøker – omfang, demografisk profil

a- E-bøker generelt

Andelen av befolkningen som leser bøker er stabil¹, men det er en nedgang i antall leste bøker totalt. Dette gjelder alle formater.

Det er en jevn, men langsom økning i andelen av befolkningen som leser e-bøker: Ifølge en undersøkelse gjennomført av Forbrukerrådet² har to av ti nordmenn nå lest en e-bok det siste året³. Menn leser flere e-bøker i snitt enn kvinner, og det er flest e-boklesere i aldersgruppene under 40 år. Men det er i aldersgruppen 40 til 59 år vi finner de *mest ivrige* e-bokleserne. Disse leser over tre e-bøker mer i snitt per år enn den yngste aldersgruppen.

---

¹ I undersøkelsen Norsk Mediebarometer 2014 (SSB) oppgir 26 % av de spurte at de leser bøker (inkludert e-bøker) «en gjennomsnittsdag», og 44 % oppgir at de leser bøker på fritiden i løpet av en uke. Disse tallene har holdt seg relativt stabile de siste årene. I leserundersøkelsen 2014 oppga 93 % av de spurte at de har lest en eller flere bøker i løpet av 2013 (nye tall vil foreligge våren 2016). Også Deloitte's medieundersøkelse 2015 konkluderer med at andelen forbrukere som leser bøker er stabil.

² Forbrukerrådet 2015: «Har vi det e-bokmarkedet vi kan forvente?» Rapport om det norske e-bokmarkedet, mai 2015

³ Dette tallet er høyere enn i andre undersøkelser. I følge Forleggerforeningens e-leserundersøkelse, leser omtrent hver sjuende bokleser e-bøker, mot hver åttende i 2013 eller hver ellefte i 2012. SSBs mediebarometer viser en økning i «ukentlige» e-boklesere fra 4 til 5 prosent (av befolkningen) fra 2013 til 2014.

Dette bildet bekrefte av Deloitte's medierapport for 2015⁴, hvor man konkluderer med at den fysiske boken ikke er et generasjonsspørsmål: «det er ikke noen nevneverdig generasjonsforskjell blant de digitale alternativene». Det har også andre steder blitt gjort et poeng ut av at «unge vender e-bok ryggen» (se f.eks DN 9. juni 2015), og i det engelskspråklige markedet er det blant unge stadig flere som foretrekker papirbokformatet. Bare 16 % av britiske 16-24 åringer oppgir at de helst foretrekker e-boka⁵, og tallet ser enda lavere ut for amerikanske barn og ungdommer⁶.

a- Fremmedspråk

Siden etableringen av det norske e-bokmarkedet i 2011 har vi sett en økning i e-lesning på norsk og en nedgang i e-lesning på fremmedspråk, slik at det nå er omtrent like mange som leser på norsk som på andre språk⁷. Endringen er tydelig fra leserundersøkelsen 2013, hvor 54 % av e-bokleserne oppga å ha lest på norsk, og 69 % på engelsk. Men om vi ser på volumet av leste bøker, leses det fortsatt flere e-bøker på fremmedspråk enn på norsk.

De fleste som leser e-bøker leser bare på ett språk⁸. Menn leser mer på fremmedspråk enn kvinner, og det er *flest* fremmedspråklesere i aldersgruppen 15-24 år. Men det er i aldersgruppen mellom 40 og 59 år vi finner de *mest ivrige* fremmedspråkleserne: De som leser fremmedspråklige e-bøker i denne aldersgruppen leser nesten dobbelt så mange fremmedspråklige e-bøker i snitt som de yngste leserne.

Det at unge menn leser e-bøker på fremmedspråk stemmer overens med lese-mønstret for papirbøker. Sett under ett, er det langt flere menn enn kvinner som leser bøker på fremmedspråk, og det er i aldersgruppen 15-24 at det er flest lesere av fremmedspråklige bøker, uavhengig av format.

b- E-bok vs papirbok

De fleste e-boklesere leser også papirbøker⁹, og det er den fysiske boka som dominerer¹⁰. Dette virker gjennomgående i alle språkområder. Eksempelvis er det bare 4 % av amerikanske boklesere, 3 % av svenske boklesere og 3 % av de belgisk-flamske e-bokleserne som utelukkende leser e-bøker¹¹. Formatene knyttes til ulike lesesituasjoner og har ulike bruksområder, noe som blir stadig tydeligere ettersom lese-mønstrene stabiliserer seg. Dette er særlig omtalt i forbindelse med det amerikanske e-bokmarkedet, hvor e-bøker har hatt en særlig suksess i kategoriene bestselgere/løkkeskriftlitteratur

---

⁴ Deloitte 2015: «Media Consumer Report»

⁵The Bookseller 28. 09.15: «Young people prefer print to e-books»

⁶ Se for eksempel Scholastic 2015: «Kids & Family Reading Report» 2015

<http://www.scholastic.com/readingreport/Scholastic-KidsAndFamilyReadingReport-5thEdition.pdf?v=100> eller Deloitte 2015: «Technology, Media & Telecommunications Predictions 2015» s. 38-39

⁷ E-leserundersøkelsen viser at 58 % av e-bokleserne har lest e-bøker på norsk og 61 % på fremmedspråk. Denne fordelingen bekrefte i SSB sin undersøkelse, hvor 57 % av de spurte oppgir å ha lest på norsk, 60 % på engelsk og 3 % på andre språk.

⁸ Forbrukerrådet 2015, s. 11.

⁹ Av Anne Schjøtz sin masteroppgave fra 2014 ser vi at bare 2 % av de spurte vil lese «bare e-bøker» de neste tre årene. 41% hevder de vil lese både e- og p-bøker, mens 53 % tror de bare vil lese på papir.

¹⁰ I følge Deloitte's medieundersøkelse 2015, foretrekker 80% av de som leser bøker papirboka. Dette er stabilt.

¹¹ Pew Research Center, 16. januar 2014: «E-Reading Rises as Device Ownership Jumps»

<http://www.pewinternet.org/2014/01/16/e-reading-rises-as-device-ownership-jumps/> | TISP Smart Book/ Annemie Speybrouck 2014 : «Who's the digital reader?» | Stiftelsen för internetinfrastruktur 2015: *Svenskarna och internet 2014*. <http://www.soi2014.se/internet-och-traditionella-medier/lasningen-av-e-bocker-tar-inte-fart/>

og «genre fiction» (romantikk/erotikk og fantasy), i tillegg til selvpubliserte titler¹². I Norge er skjønnlitteratur og reisehåndbøker de sjangrene leserne er mest interessert i å lese i e-bokformat¹³.

Hvor skaffes e-bøkene som leses?

Ifølge Forbrukerrådets undersøkelse kjøpte 45 % av e-bokleserne den siste boken de leste. 21 % lastet den ned gratis, mens 15 % lånte den på biblioteket. 7 % skaffet sin seneste bok fra en fildelingstjeneste, og 6 % fikk boka i gave eller lånte den. Bare 3 % hentet sin siste e-bok fra en strømmetjeneste. I følge Deloittes medieundersøkelse 2015, hadde 15% av de spurte kjøpt en e-bok de siste 12 månedene.

Hvem kjøper, hvem laster ned og hvem låner e-bøker?

Det er omtrent like mange menn og kvinner som kjøper e-bøker, og snittalderen for e-bokkjøperne er 45 år¹⁴. Det er e-bokkjøperne i aldersgruppen 40-59 år som kjøper flest både norske og fremmedspråklige e-bøker i snitt; over dobbelt så mange som de yngste kjøperne. Det er flere kvinner enn menn som kjøper e-bøker på norsk, og kvinnene kjøper også flere norske e-bøker i snitt. Situasjonen er motsatt for fremmedspråklige e-bøker.¹⁵

Den typiske e-boklåneren er ifølge Rambølls rapport en kvinne¹⁶ i alderen 46-50 år. Det er delvis sammenfall mellom gruppene som låner og kjøper e-bøker. Gjennomsnittsalderen er noe høyere for lånere, og der er det også en overvekt av kvinner. Sammenfallet er større når fremmedspråklig litteratur utelukkes.

De som låner e-bøker er «storlesere». Et flertall besøker biblioteket månedlig eller oftere, og de aller fleste låner også papirbøker. Over halvparten av e-boklånerne har lånt mer enn tre e-bøker det siste året. Noen av e-boklånerne kjøper også e-bøker: Omtrent en av fem lånere har kjøpt minst én e-bok på norsk det siste året, og en av fem har kjøpt en eller flere e-bøker på et fremmedspråk.¹⁷

Når det gjelder de som laster ned bøker gratis¹⁸, er det menn i alderen 25-39 år som dominerer.

Tabellen under gir et inntrykk av demografisk profil for de som leser, kjøper, låner og laster ned gratis e-bøker på norsk og fremmedspråk.¹⁹

	Snittalder alle	Snittalder kvinner	Snittalder menn	Andel kvinner	Andel menn
Lesning norsk	44	45	44	52 %	48 %

¹² Se for eksempel Deloitte: «Technology, Media and Telecommunications Predictions 2015», s. 40-41. eller Wischenbart 2015: *Global eBook – A report on market trends and developments*, s. 38

¹³ Bokbasen/Perceptor 2014. Det er vanskelig å se hva slags type skjønnlitteratur som leses fordi det ikke skiller på ulike undersjangre i bokgruppstrukturen for e-bøker.

¹⁴ Jfr en brukerundersøkelse fra 2014 fra en av landets viktigste e-bokhandler. Tall fra e-leserundersøkelsen og Bokbasens/Perceptors e-lånerundersøkelse i 2014 og 2015 gir omtrent samme resultater. Undersøkelsene viser dessuten at gjennomsnittsalderen for e-bokkjøperen er noe høyere for kvinner enn for menn, og at forskjellen er spesielt tydelig for kjøp av utenlandske e-bøker, hvor menn under 40 dominerer.

¹⁵ Faktaopplysninger fra Forleggerforeningens (MMI) e-leserundersøkelse 2015.

¹⁶ 71 % av lånerne er kvinner, Rambøll 2015, s. 43.

¹⁷ Bokbasen/Perceptor, mai 2015

¹⁸ Det skiller ikke mellom gratis nedlastning og nedlastning gjennom fildelingstjeneste.

¹⁹ Alle tall med unntak av for lånerne, er fra e-leserundersøkelsen 2015. Basene er små, så tallene må brukes med forsiktighet. Gjennomsnittsalder for lånere er fra Bokbasen/Perceptors undersøkelse blant e-boklånerne, mai 2015, og kjønnsfordeling er fra Rambøll 2015, s. 44.

Lesning fremmedspråk	36	33	38	46 %	54 %
Kjøp norsk	43	43	42	54 %	46 %
Kjøp fremmedspråk	36	33	39	44 %	56 %
Lån i folkebibliotek	51			71 %	29 %
Gratis nedlastning	41	39	42	47 %	53 %

Det har vært diskusjon om hvorvidt e-boklånere også vil kjøpe e-bøker. Perceptor konkluderer i sin nyeste undersøkelse for Bokbasen (mai 2015) med at e-utlån tiltrekker nye e-boklesere, men at konvertering fra låner til kjøper er svært lite sannsynlig. Bare en av fem lånerne tror de vil kjøpe en e-bok i løpet av det neste året, og at andelen er fallende, sett mot tidligere år. Undersøkelsen viser også at bare 8 % av lånerne vil kjøpe e-boka de var ute etter dersom den ikke er tilgjengelig for utlån.

Tilbud og tilgjengelighet

a- Tilgjengelighet i det kommersielle markedet

Tilgangen til e-bøker på norsk er god. E-bokkjøperen har nesten 9500 forskjellige norske titler²⁰, og bare i 2015 var det 96 ulike forlag som gav ut til sammen over 1400 e-bøker. Nesten 90 % av de tilgjengelige titlene er bøker for voksne, og fire av fem er skjønnlitterære titler. I 2014 ble det gjort en beregning²¹ som viste at av omtrent 9700 tilgjengelige skjønnlitterære, innbundne titler, var rundt 6600 tilgjengelige som e-bøker. Ettersom tilfanget av e-bøker stadig øker (også eldre titler), mens eldre innbundne titler blir utilgjengelige, er det sannsynlig at disse tallene ligger enda nærmere hverandre i dag. Store deler av forlagenes backlist er digitalisert og tilgjengelig som e-bok, og av utgivelsene som egner seg som e-bok blir det meste nå publisert parallelt i begge formater²².

E-bokkjøperen kan kjøpe norske e-bøker i mer enn 12 ulike nettbokhandler, og hun kan lett flytte med seg biblioteket sitt fra en bokleser/applikasjon til en annen²³. E-bøker på norsk kan også leses gjennom en av de to abonnements- eller strømmeløsningene Storytel og eReadz. En del norske e-bøker er dessuten å finne i iBooks eller som egne applikasjoner (hovedsakelig barnebøker og berikede faktabøker)²⁴. I tillegg har Amazon signalisert interesse for å utvide sitt produktspekter til norske e-bøker.

Når det gjelder leseenheter, er nettbrett og smarttelefon mest brukt. Lesebrett er den minst brukte leseenheten, brukt av 23 % av e-bokleserne²⁵. Men ifølge Deloittes siste medieundersøkelse, er det bare 2 % av norske forbrukere som foretrekker lesebrett, samme andel som i fjor²⁶.

b- Tilgjengelighet i folkebibliotekene

E-boklånerne har et noe ulikt tilbud ut ifra hvor i landet de bor, men biblioteker over hele landet tilbyr e-bøker til sine lånerne. I 2015 solgte Biblioteksentralen 27 393 e-boklisenser (dvs «e-bok-

²⁰ Antall tilgjengelige titler i DDS per 01.02.2016. I tillegg kommer titler som bare er tilgjengelige i iBooks, Kindle store el.

²¹ Elizabeth Sellevold, ebok.no

²² I Europa er omtrent 2 av totalt 9 millioner titler tilgjengelige på e-bok, jfr tall fra den europeiske forleggerforeningen FEP. Andelen er noe høyere i Norge.

²³ Gjelder bøker fra de 10 bokhandlerne som er tilknyttet DDS: Adlibris, Akademika, Ark.no, Bokkilden, Bokklubben, Ebok.no, Haugen Bok, Narvesen e-kiosk, Norli, Tanum.no

²⁴ Fordi epub-formatet ikke støtter bruk av dynamisk grafikk, er vil forlagene være hensiktsmessig å gi ut slike bøker som applikasjoner heller enn e-bøker distribuert gjennom DDS.

²⁵ Bokbasen/Perceptor 2015: «Markedskartlegging 2015»

²⁶ Deloitte 2015: «Digital eller dinosaur», s. 37

eksemplarer»), og dette er en nedgang på 14,9 % fra 2014²⁷. I oktober 2015 var det kjøpt inn lisenser på 2425 titler. I tillegg ble 24 570 lisenser fordelt på 351 titler kjøpt inn gjennom Kulturrådets innkjøpsordninger for litteratur i 2015.

Også i bibliotekene er brorparten av de tilgjengelige e-bøkene skjønnlitterære e-boktitler for voksne. Det er hvert enkelt bibliotek eller konsortium som gjennom sine innkjøp velger hvilke titler som skal være tilgjengelig for lånerne. Bibliotekene kan velge mellom 4300 tilgjengelige titler fra Biblioteksentralens (BS) katalog, men så å si alle titler er tilgjengelige på forespørsel²⁸.

Hvert folkebibliotek tilbyr e-bøker gjennom en av de to ulike applikasjonene som finnes for e-bokutlån i Norge: eBokBib og BS Weblån, som begge fungerer på nettbrett og smarttelefon (enten som webapplikasjon eller som «native app»).

c- Bokhylla.no

I tillegg til e-bøker til salg og utlån, har norske lesere tilgang til mer enn 200 000 bøker gjennom tjenesten bokhylla.no. Her finnes både bøker som er opphavsrettslig vernet og bøker som har «falt i det fri». Målet er at all litteratur fra 1900-tallet og til og med 2000 skal være digitalisert og tilgjengelig innen 2017.

Bøkene kan bare leses i nettleser, og er gratis for alle med en norsk IP-adresse. Bøker som er opphavsrettslig vernet er ikke tilgjengelig for nedlastning eller utskrift.

I en nylig gjennomført brukerundersøkelse²⁹ fremgår det at bokhylla.no brukes av ca. 3% av befolkningen. Omtrent halvparten oppsøker tjenesten av private grunner, den andre halvparten i forbindelse med studier eller jobb. Hver fjerde går ditt for å lese en bok, de andre for å lese kapitler eller finne informasjon, sitater etc. Hver fjerde har unnlatt å kjøpe en bok etter å ha brukt tjenesten, mens nesten 30% har kjøpt en bok etter å ha sett på bokhylla.no. 60% er ute etter faglitteratur, i underkant av 30% ser etter skjønnlitteratur.

Salg, utlån, omsetning og priser

a- Salg og omsetning

I 2015 ble det gjennom DDS solgt 239 523 e-bokeksemplarer, mot 201 468 i 2014³⁰. Dette tilsvarer en økning på 19 %. Det er stor bredde i salget: 81 % av titlene hadde minst ett salg i løpet av året³¹.

²⁷ Korrespondanse med Kjartan Vevle i Biblioteksentralen, januar 2015.

²⁸ Om et bibliotek ønsker en spesifikk tittel, tar de kontakt med BS som henter filen inn fra forlaget. Da vil det anslagsvis ta mellom en og 14 dager før tittelen er tilgjengelig i bibliotekets utlånssystemer. I følge BS er alle biblioteker er godt kjent med dette, og at forlagene er flinke og raske på levering. Årsaker til at ikke alle titler er oppført i BS' katalog, kan være at det ikke prioriteres av forlagene eller har som policy å bare laste inn på forespørsel eller at det aktuelle forlaget ikke har avtale med BS (gjelder noen få småforlag). I tillegg har noen titler klausul fra forfatter eller agent/forlag (gjelder utenlandske), og er ikke tilgjengelige av den grunn. Læremidler tilbys ikke.

²⁹ Bokhylla.no, Brukerundersøkelse oktober 2015. Utarbeidet for Nasjonalbiblioteket/Kopinor av Ipsos MMI

³⁰ Tall fra bokbasen. Omfatter ikke salg gjennom Storytel, eReadz og iBooks. Omfatter heller ikke salg fra Cappelen Damm, Harlequin, noen mindre forlag, samt seriebøkene til Bladkompaniet/Vigmostad & Bjørke (tidligere Schibsted) gjennom ebok.no. Bokbasen anslår at mellom 50 og 80 % av salget av norske e-bøker går gjennom DDS.

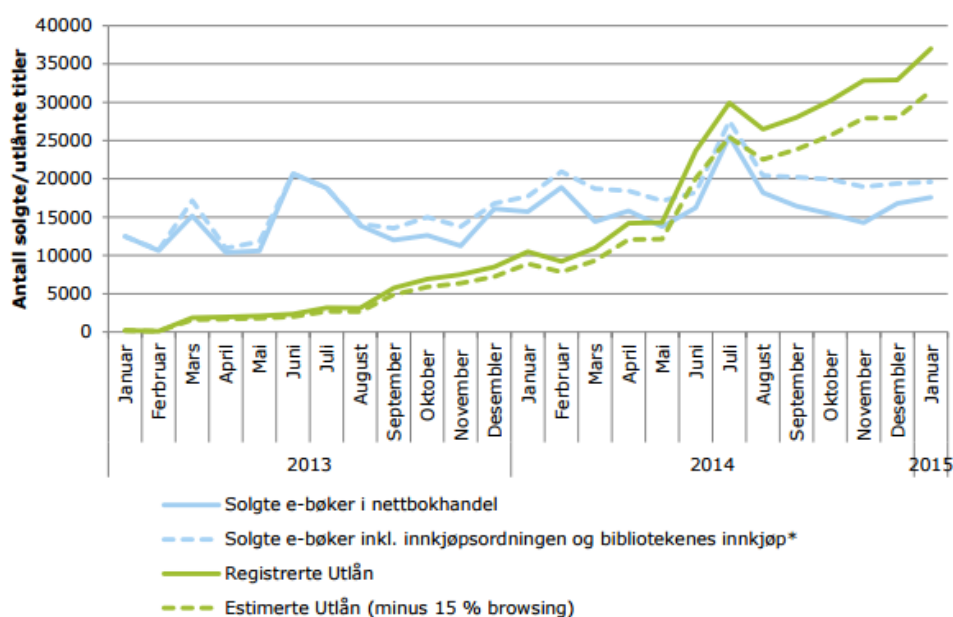
³¹ Boknett.no, februar 2016: [E-bokåret 2015](#).

Nettoomsætningen av e-bøker for 2015 var på 21,9 millioner kroner fra forlagene til detaljistleddet³². Økningen i både nettoomsætning og bruttoomsætning (salg til kunde) fra utgangen av 2014 til utgangen av 2015 er på 31-32 %³³. Dette er en noe høyere vekst enn fra 2013 til 2014.

E-bøkene utgjorde i 2015 1,9 % av forlagenes omsætning i allmenntilmarkedet³⁴, og dette er en økning på 1,3 prosentpoeng fra desember 2012. For skjønnlitteraturen er omsætningsandelen for e-bøker 3 %³⁵ (2014).

b- Salg og utlån

Utlån av e-bøker i bibliotekene startet i første kvartal 2013. Rambøll gjennomførte våren 2015 en utredning om e-bøker og utlån i bibliotek³⁶, hvor de forsøkte å oppsummere utviklingen fram til januar 2015. Utlånstallene inkluderer salg til bibliotekene gjennom innkjøpsordningen og for de er justert for det Rambøll-rapporten definerer som «browsing» (utlån som ikke er reelle)³⁷

Selv om man justerer utlånstallene ser man at de passerte salgstallene i 2. kv. 2014 og i januar 2015 er utlånene over 50% høyere enn salgstallene.

Mens brokparten av utlånet og utvalget av e-bøker i folkebibliotekene tidligere var norsk skjønnlitteratur for voksne, har bibliotekene det siste året i større grad begynt å kjøpe lisenser også på oversatt litteratur, samt tilleggslisenser på norsk skjønnlitteratur (utover Kulturfondsbøkene). Ser man bare på utlån av norsk skjønnlitteratur for voksne er utlånet i mai 2015 3-4 ganger så høyt som

³² Gjelder allmenntilmarkedet. Disse tallene omfatter ikke salg gjennom Fagbokforlaget, iBooks eller salg distribuert gjennom eBookNorden.

³³ Tall fra Bokbasen.

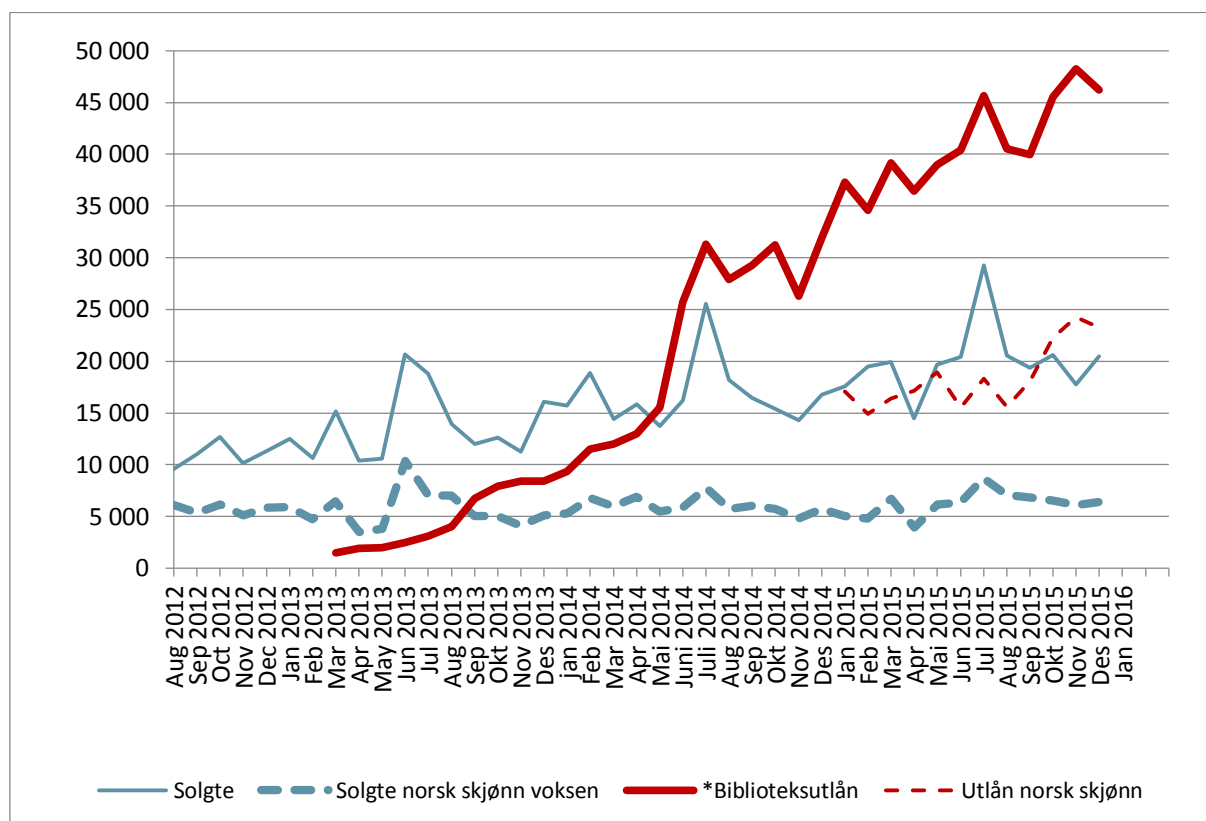
³⁴ Forleggerforeningens månedsstatistikk for desember 2015, akkumulerte tall. Utrekning for bokgruppene 3, 4, 5, 8.1, 8.6-8.8, 8.5, 9.

³⁵ Tall for forleggerforeningens medlemmer, fra bransjestatistikken 2014, bokgruppe 4,5 og 9.

³⁶ Rambøll 2015: «Utredning om e-bøker og utlån i bibliotek», s 50

³⁷ Rambøll beskriver browsing på denne måten: «en del av lånene som blir relativt raskt levert inn igjen, en aktivitet som snarere kan beskrives som «browsing» eller utforskning enn lesning» (Rambøll 2015, s. 30).

salg av norsk skjønn voksen, om man ikke justerer for salg til bibliotekene gjennom innkjøpsordningen eller «browsing». Grafen nedenfor³⁸ er ikke justert.

c- Hvordan prises e-bøkene?

I januar 2015 gjennomførte Forleggerforeningen en undersøkelse av hvordan e-bøker prises i Norge. Tilsvarende undersøkelser har blitt utført i 2012 og 2013. Både titler i fastpris og fripris er undersøkt, og det er sett på hvordan e-bøker prises i forhold til papirboka.

Gjennomsnittsprisen for alle tilgjengelige e-bøker er 105 kr, og denne prisen har vært nokså stabil de siste par årene³⁹. Snittsprisen for e-bøker i fastpris (allmennbok) er 145 kr⁴⁰. Prisene varierer fra 7 kr til 399 kr, men 98 % av titlene ligger på mellom 39 kr og 239 kr. For skjønnlitteratur for voksne⁴¹ er gjennomsnittsprisen 101 kr. Gjennomsnittsprisen for e-bøker for barn og ungdom er 98 kr. (Alle priser er eks mva.) Applikasjonene er priset lavere enn tradisjonelle e-bøker, og spenner fra 0 til 119 kroner (eks mva)⁴².

Om vi ser bort fra applikasjonene, varierer prisforskjellen mellom e-bok og papirbok i fastpris fra vel 20 % til over 80 % (før moms)⁴³. I gjennomsnitt er e-boka 44 % billigere enn papirboka⁴⁴. Denne

³⁸ Grafen er utarbeidet av Bokbasen, 09.02.2016.

³⁹ Jfr. Bokbasens brukerundersøkelse 2014. Merk at gjennomsnittsprisen for solgte e-bøker ligger et par kroner høyere, jfr Boknett.no februar 2016: [E-bokåret 2015](#).

⁴⁰ Gratistitler (3 stk) er ikke regnet med. Gjelder skjønn og generell litteratur fra 2015- og 2016 per 01.02.2016. Priser eks mva.

⁴¹ Bokgruppe 850, 852 og 854, alle år (altså både fast- og fripris)

⁴² Colbjørnsen 2015: *Continuity in Change. Case studies of digitalization and innovation in the Norwegian book industry 2008 – 2012*, s. 148

⁴³ Undersøkelse gjennomført i januar 2015.

⁴⁴ Titler hvor både e-bok og papirbok er i fastpris, gjelder sak og skjønnlitteratur for allmenntilgjengelig. Priser eks mva.

prissammenlikningen viser hvordan bransjen priser e-bøkene. Men fordi e-bøkene tillegges merverdiavgift, er prisdifferansen for forbrukeren 30 %.

Dette tallet er noe lavere for skjønnlitteratur, og litt høyere for sakprosa. Prisdifferansen er noe høyere enn tidligere år. Første undersøkelse ble gjort i 2012, og da lå den på omtrent 40 %.

Verdikjedebesparelsen ved produksjon av e-bøker ligger på omtrent 20 %⁴⁵. Dette tallet er på linje med europeiske beregninger (anslag gjort av Den europeiske Forleggerforening ligger på 15 – 20%)⁴⁶. Prisdifferansen mellom papirbok og e-bok er med andre ord betraktelig større enn forlagets besparelser mellom formatene.

Mens prisdifferansen mellom papir- og e-bøker holder seg stabil, ser det ut til at lesernes oppfattelse av prisen på e-boka endrer seg. Fra 2013 til 2015 har andelen som oppfatter høy pris på e-bøker som et problem sunket fra 40 % til 26 %⁴⁷.

Distribusjonsløsninger og formater

a- Distribusjonsløsninger for enkeltstående e-bøker

De fleste tradisjonelle e-bøker er tilgjengelige gjennom Bokbasens Digitale Distribusjonssentral (DDS). DDS samler leserens e-bøker i én felles bokhylle, uavhengig av hvor bøkene er kjøpt, slik at hun kan ta med seg bøkene fra en lese-applikasjon til en annen. Leseren kan også enkelt bytte leser eller applikasjon ettersom bøkene er lagret uavhengig. DDS blir løftet frem internasjonalt som en foregangsløsning, særlig når det gjelder personvern og fleksibilitet for kjøperen. Men DDS har ikke monopol på distribusjon av digitale tjenester for allmenntilgjengelig markedet i Norge. Andre løsninger som benyttes er bl.a hybridløsninger som tanum.no og ebok.no⁴⁸ og iBooks, strømmetjenester og butikker for applikasjoner (Appstore, Google market).

Mange forlag tilbyr berikede e-bøker i flere sjangre, men det er barnebøker og faktabøker som dominerer innen denne sjangeren. Mens eBook+-formatet, som i hovedsak benyttes for barnebøker, distribueres via DDS og leses i applikasjonen Boksnuser, kan EPUB3-standarden foreløpig bare distribueres via plattformer som iBooks og Google play for Android.

Norske forlag tilbyr en rekke enkeltstående «native apps» utviklet og kodet for plattformer som IOS eller Android. Sjangermessig er det barnebøker, håndbøker, lærebøker og ordbøker som dominerer. Det finnes foreløpig ingen oversikt over omfanget av norske bokapplikasjoner, men det er sannsynlig at det har en betydelig andel av det digitale barneboksalget for flere forlag.

Applikasjonene har ulike prismodeller. Stykkprissalg er i tillegg til innholdssalg (såkalt «in-app purchases», IAP) de vanligste. I Colbjørnsens studie (2013) var 10 % av applikasjonene bygget over innholdssalgsmodellen⁴⁹. Det produseres også et relativt stort omfang av gratisapplikasjoner, hvor

---

⁴⁵ Om man antar like mange solgte på en typisk bok og kun ser på innsparinger på trykk og distribusjon. Beregning gjort av Einar Ibenholt, oktober 2015.

⁴⁶ Federation of European Publishers i EY 2014: *Creating Growth | measuring cultural and creative markets in the EU*, s. 32

⁴⁷ Forbrukerrådet 2015, s. 14 og 16.

⁴⁸ Begge disse bokhandelene henter noe av, men ikke hele sitt sortiment fra DDS.

⁴⁹ Dette er altså applikasjoner som tillater en smakebit av det totale innholdet hvor en bok følger gratis med, eller der selve applikasjonen er et rammeverk som samler innhold fra flere forskjellige kilder. Alle de største forlagene tilbyr IAP-applikasjoner for barnebøker. Eksempelvis: Den lille Lesehesten (Aschehoug), Karsten og Petras verden (Cappelen Damm), Samlaget Barnebøker (Samlaget), Gyldendals gode barnebøker (Gyldendal).

man enten har tilgang til alt innhold (som «dagens dikt» fra Gyldendal) eller hvor man må betale for deler av innholdet.

b- Strømming- og abonnementsløsninger

Det finnes flere strømmeløsninger for norske e-bøker. eREADZ, som ble lansert i 2012, tilbyr både norske og internasjonale titler, både på lyd- og e-bok. Leseren kan velge mellom abonnementsløsning eller kjøp av individuelle titler.

I 2014 slo den norske lydbok-tjenesten Ordflyt seg sammen med det svenske Storytel og ble til strømmetjenesten storytel.no. Storytel tilbyr både e- og lydbøker, og det er funksjonalitet for å veksle mellom lesing og lytting av samme bok. Både lesing og lytting kan foregå fra ulike mobile enheter (via en applikasjon), og lydbøkene kan også lyttes til fra datamaskin. I tillegg til norske bøker omfatter tjenesten også bøker på engelsk og svensk. Brorparten av strømmingen fra Storytel er av lydbøker.

Kortlest er en abonnements-tjeneste fra Gyldendal, som inneholder både tekster, lydsnutter og filmer. Det er også mulig å kjøpe enkelte av bøkene som e-bok, og lese dem i applikasjonens bibliotek.

Lydbøker

I tillegg til at lydbøker er tilgjengelig i strømmetjenester som Storytel, eREADZ og Kortlest, finnes lydbøker til nedlastning og i ulike fysiske format. Per februar 2015, er det tilgjengelig over 3050 ulike lydboktitler til nedlastning, og 2025 titler på cd⁵⁰. Over 90 % av disse er skjønn- eller generell litteratur, og omtrent 30 % er barne- og ungdomsbøker.

I 2015 ble det gitt ut totalt 490 nye lydbok-ISBN, og dette er en økning på 31 % sammenlignet med året før.

Nettoomsetningen for lydbøker⁵¹ var i 2015 50,9 millioner kroner fra forlagene til detaljistledet. Dette er en økning på 4,4 % sammenlignet med 2014. Vi ser særlig en økning i omsetningen fra lydbøker til nedlastning. For lydbøker på digikort og cd er det en nedgang i omsetningen.

Digital lesning og e-bokmarked i andre land

a- I engelskspråklige områder

Omfanget av både lesning og salg av e-bøker later til å ha stabilisert seg i det engelskspråklige markedet. I USA oppgir omtrent 30 % å ha lest en e-bok det siste året, men det er veldig få som bare leser e-bøker⁵². Mens andre trykte medier ser ut til å være drevet nesten utelukkende av konsumenter som har vokst opp i en analog verden, er situasjonen en annen for den trykte boka.

⁵⁰ Det finnes også et mindre antall tilgjengelige lydboktitler på mp3-CD eller digikort.

⁵¹ Tall fra Forleggerforeningens månedsstatistikk for desember 2015, akkumulerte tall. Tallene inkluderer lærebok- og profesjon, og omfatter ikke tall fra Fagbokforlaget.

⁵² Pew Research Center, 16. januar 2014: «E-Reading Rises as Device Ownership Jumps» <http://www.pewinternet.org/2014/01/16/e-reading-rises-as-device-ownership-jumps/>

Faktisk leser 92 % av amerikanske boklesere mellom 18 og 29 år papirbøker. Dette er en høyere andel enn for den gjennomsnittlige bokleser. Nesten halvparten av de unge amerikanske bokleserne er enige at «e-bøker aldri vil erstatte den fysiske boka», og over 60 % foretrekker å kjøpe en papirbok fremfor en e-bok⁵³. Andelen amerikanske lesere er synkende. Mens halvparten av de som leste for å kose seg da de var ni helt har stoppet å lese bøker i en alder av sytten år⁵⁴, ser situasjonen ut til å være bedre for unge voksne, hvor andelen lesere er høyere enn for befolkningen sett under ett⁵⁵.

Amerikanske kvinnelige lesere ser ut til å ha en tydeligere preferanse for papirbøker enn de mannlige leserne⁵⁶. Dette kjenner vi igjen fra det norske markedet, hvor flere kvinner leser papirbøker enn menn – og omtrent like mange kvinner som menn leser e-bøker.

Om vi ser på salg av e-bøker i det engelskspråklige markedet, viser Nielsen Book Scan at bokmarkedet har flatet ut i USA og at det har en stadig svakere vekst i Storbritannia. Etter en liten nedgang i 2013, var det i 2014 omsetningsvekst på 3,8 % i det amerikanske e-bokmarkedet, som nå utgjør mellom 20 og 30 % av totalmarkedet⁵⁷. Men om vi ser på volum (antall solgte eksemplarer), er økningen bare på 0,2 %⁵⁸. Altså ser det ut til at prisene er noe høyere enn tidligere og lønnsomheten går opp. Statistikken viste en markant økning i salg av e-bøker til barn og ungdom («young adults») både i USA og i Storbritannia i 2014. Foreløpige amerikanske 2015-tall viser imidlertid en nedgang for disse gruppene i USA⁵⁹.

Amazon er fortsatt den desidert største aktøren på det engelskspråklige e-bokmarkedet, med en markedsandel for e-boksalg på 95 % i Storbritannia⁶⁰ og 65 % i USA⁶¹. iBooks/Apple er estimert til å være nest størst på e-bøker i det engelskspråklige markedet.

Strømmetjenester etableres og er i vekst. I tillegg til den rene e-boktjenesten *Amazon's Kindle Unlimited*, er *Playster* og *Scribd* kombinerte lyd- og e-bokabonnementstjenester. Men, som i Norge, ser det ut til at det er digitale lydbøker, og ikke e-bøker, som er mest populært. Tidligere i år ble det meldt om at strømmetjenesten *Oyster* skal legges ned fra 2016⁶².

Når det gjelder prising, ligger e-bøkene i snitt 61 % lavere enn papirboka i Storbritannia. Men ifølge Wischenbart er ikke dette en reell prisforskjell: «The curve for the UK, which is referring to the list price of a print book, emphasizes a widening gap between the print list price and the ebook price – while the discounted print price would be today very close to the ebook price»⁶³.

b- Andre markeder

---

⁵³ Alle tall er fra Deloitte 2015: *Technology, Media & Telecommunications Predictions 2015*, s. 38-39

⁵⁴ National Book Foundation's BookUp 2015: http://www.nationalbook.org/bookup_infographic.html

⁵⁵ Pew Research 19.oktober 2015: «Slightly Fewer Americans are reading print books, new survey finds» <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/10/19/slightly-fewer-americans-are-reading-print-books-new-survey-finds/>

⁵⁶ Deloitte 2015: *Technology, Media & Telecommunications Predictions 2015*, s. 38

⁵⁷ Tallene varierer noe fra kilde til kilde. Nielsen Book Research og BISG estimerte e-boksalget i USA for 2013 til 30 % av det solgte bokvolumet og 14 % av omsetningen fra boksalg, jfr Wischenbart 2015, s. 43. I Deloitte 2015 s. 38. refereres det til at papirbokmarkedet representerer «just under 80 percent».

⁵⁸ Association of American Publishers: «U.S. Publishing Industry's Annual Survey Reveals \$28 Billion in Revenue in 2014», www.publishers.org/news, 10.03.15

⁵⁹ Markedet for selvpublisering er ikke tatt med i disse beregningene. Association of American Publishers: «AAP StatShot: Publisher Net Revenue from Book Sales Declines 4.1% in First Half of 2015», <http://publishers.org/news/aap-statshot-publisher-net-revenue-book-sales-declines-41-first-half-2015>, 12.10.15

⁶⁰ Estimert fra Tim Walker, leder i the UK Booksellers Association, sitert i «Good eReader» 27. mars 2015.

<http://goodereader.com/blog/electronic-readers/amazon-controls-95-of-the-ebook-market-in-the-uk>

⁶¹ Estimert fra George Packer, *The New Yorker*, 17.02.2014: «Cheap Words. Amazon is good for customer. But is it good for books?» <http://www.newyorker.com/magazine/2014/02/17/cheap-words>

⁶² *The Bookseller* 22.09.15: «Oyster to shut down», <http://www.thebookseller.com/news/oyster-shut-down-312887>

⁶³ Wischenbart 2015, s. 168

Det er vanskelig å si noe generelt om den europeiske, ikke-anglofone e-bokleseren. Men vi kan se at få markeder nærmer seg det engelskspråklige i omfang.

I Sverige øker andelen e-boklesere sakte, og i 2014 oppga 11 % av befolkningen at de iblant leser e-bøker. 3 % leser e-bøker hver uke⁶⁴. Kvinner og menn leser omtrent like mye, og det er i aldersgruppen 16-45 år at vi finner de fleste svenske e-bokleserne. Dette likner det norske landskapet.

I nær sagt alle markeder utenom det engelskspråklige representerer e-bøkene fortsatt en liten andel av totalmarkedet, og i de fleste europeiske land er veksten i e-bokmarkedet langsommere enn tidligere. I noen land, som i Spania og Frankrike, ser den ut til å ha stagnert helt. Det er, som i det engelskspråklige markedet, ofte «genre fiction» og selvpubliserte bøker som dominerer bestselgerlistene for e-bøker. Men i noen land, som Nederland og Tyskland, er e-bokmarkedet større – opp mot 5 % av totalmarkedet, og også ny generell skjønnlitteratur har nådd bestselgerlistene.⁶⁵

I land som Sverige er markedsandelen for e-bøker fortsatt beregnet til å være under 1 %. I Sverige har det imidlertid blitt debattert om det er galt å gå ut med disse tallene, fordi plattformer som Storytel og Readly ikke er regnet med, og fordi lekkasjen til det engelskspråklige markedet antas å være stor, og den reelle e-bokøkonomien fra svenske kjøpere er mye høyere. Omsetningsandelen fra e-bøker er dessuten betraktelig større hos forlag som Bonnier, som er landets største forlag, - opp mot 6 %.⁶⁶ Vi kan anta at vi har en tilsvarende situasjon i Norge, hvor små og mellomstore forlag uten investeringskapasitet foreløpig trekker e-bokandelen ned, sett mot de større forlagenes fordeling.

Når det gjelder prising i de ikke-engelskspråklige markedene, lå e-bøkene i februar 2015 mellom 18 % og 45 % lavere enn papirboka i seks undersøkte land⁶⁷:

Spania	Nederland	Frankrike	Italia	Sverige	Tyskland
45 %	44 %	29 %	27 %	36 %	18 %

Til sammenligning er norske e-bøker i snitt priset 44 % lavere enn e-boka⁶⁸.

---

⁶⁴ Stiftelsen för internetinfrastruktur 2015: *Svenskarna och internet 2014*. <http://www.soi2014.se/internet-och-traditionella-medier/lasningen-av-e-bocker-tar-inte-fart/>

⁶⁵ All info er fra Wischenbart 2015, s. 51-52

⁶⁶ Wischenbart 2015, s. 83.

⁶⁷ Wischenbart 2015, s. 168.

⁶⁸ Undersøkelse av utsalgspriser (Mentor) for bøker i fastpris (innbundet/e-bok), januar 2016